

VYYHTI-verkoston vaikuttavuuden mallinnus

Yhteisesti verkoston kanssa tehty analyysi verkoston vaikuttavuudesta ja tulevaisuuden kehittämistarpeista

Loppuraportti 1.2.2026

Timo Järvensivu, Lassi Ojala, Uotta Oy

Euroopan unionin
osarahoittama

Elinvoimakeskus

ProAgria
Pohjois-Suomi

MKN Pohjois-Suomi

Syke

SUOMEN
VESISTÖSÄÄTIÖ

Sisällys

1. Johdanto	3
2. Selvityksen tavoitteet ja peruslähtökohdat.....	3
3. Toteutus: oppimis- ja kehittämisprosessi	4
4. VYYHTI-verkosto alustana vaikuttavan vesienhoidon yhteistyölle: vaikuttavuusmallin kuvaus ja mittaristo	5
5. VYYHTI-verkoston vaikuttavuus tähän mennessä	9
6. Keskeiset opit ja johtopäätökset	10
7. Yhteenveto	12

Euroopan unionin
osarahoittama

Elinvoimakeskus

ProAgria
Pohjois-Suomi

MKN Pohjois-Suomi

SUOMEN
VESISTÖSÄÄTIÖ

1. Johdanto

Vesienhoidon haasteet ovat luonteeltaan pitkäkestoisia, monimutkaisia ja monitoimijaisia. Yksittäisten hankkeiden tai organisaatioiden keinot eivät riitä vastaamaan niihin, vaan tarvitaan pysyviä rakenteita, jotka yhdistävät paikallisen toiminnan, hallinnolliset rakenteet, tutkimustiedon ja rahoitusjärjestelmät. VYYHTI-verkosto on rakentunut vastaamaan juuri tähän tarpeeseen Pohjois-Pohjanmaalla.

VYYHTI-verkosto on laaja-alainen vesien- ja merenhoidon toimijoiden verkosto Pohjois-Pohjanmaalla. Verkoston toiminta on avointa kaikille vesienhoidon edistämiseen kiinnostuneille toimijoille. Verkoston toiminnalla lisätään sektorirajat ylittävää yhteistyötä sekä mahdollistetaan erilaisten rahoituskanavien tehokas hyödyntäminen eri tasoilla toteutettaviin hankkeisiin.

VYYHTI-verkoston muodostavat käytännössä Pohjois-Pohjanmaalla toimivat vesien- ja merenhoitoa edistävät tahot. Toiminnassa on mukana eritasoisia toimijoita: asiantuntija-, neuvonta-, tutkimus- ja koulutusorganisaatiota, paikallisia osakaskuntia ja yhdistyksiä, maan- ja metsänomistajia sekä kuntia ja yritystoimijoita. Toimijat edustavat eri sektoreita: maa- ja metsätaloutta, kalataloutta sekä mm. turvetuotantoa ja muita vesiin vaikuttavia toimijatahoja. Osana verkostoa toimivat paikalliset kunnostusyhdyshenkilöt.

Tämä vaikuttavuus selvitys käynnistettiin tilanteessa, jossa verkoston toiminta on jo vakiintunut ja laajentunut, mutta sen vaikuttavuus näyttäytyi monella tavalla "hiljaisena": tuloksia on syntynyt, mutta niitä ei ole koottu yhdeksi ymmärrettäväksi kokonaisuudeksi. Samalla verkoston tulevaisuuden kannalta keskeiset kysymykset – resurssien jatkuvuus, toiminnan uusiutuminen ja vaikuttavuuden osoittaminen – edellyttivät yhteistä tarkastelua.

Selvityksen tavoitteena ei ollut tuottaa ulkopuolista arviointia, vaan rakentaa **yhteinen, verkoston oma vaikuttavuuskuva**: mitä VYYHTI tekee, miksi se on vaikuttavaa ja miten tätä vaikuttavuutta voidaan jatkossa vahvistaa ja seurata.

Selvitys koostuu kolmesta toisiaan täydentävästä osiosta: tekstimuotoisesta raportista, infograafeista sekä mittaristosta. Saadaksesi kokonaiskuvan selvityksen sisällöstä, kannattaa tutustua kaikkiin osioihin Veden äärellä -hankkeen nettisivuilla: <https://www.proagria.fi/hankkeet/veden-aarella#vesienhoidon-verkostotoiminta-vahvistuu>.

2. Selvityksen tavoitteet ja peruslähtökohdat

Vaikuttavuus selvityksen keskeiset tavoitteet olivat:

1. **Kuvata VYYHTI-verkoston vaikuttavuuden logiikka**: miten strategiset tavoitteet, käytännön toiminta ja vaikutukset kytkeytyvät toisiinsa.
2. **Tunnistaa vaikuttavuuden keskeiset mekanismit ja edellytykset**: mitkä rakenteet ja toimintatavat mahdollistavat tulosten syntymisen.
3. **Rakentaa käyttökelpoinen pohja vaikuttavuuden seurannalle**, joka tukee verkoston arkea eikä jää irralliseksi raportoinniksi.

Lähtökohtana oli laaja vaikuttavuuskäsitys. Vaikuttavuutta ei rajattu vain ekologisiin lopputuloksiin, vaan tarkasteluun otettiin myös:

- verkoston kyky synnyttää ja tukea konkreettisia, laadukkaita vesienhoidon toimenpiteitä,
- toimijoiden osaamisen ja yhteistyön vahvistuminen,
- oppiminen ja toimintatapojen kehittyminen,
- luottamuksen ja yhteisöllisen vastuun rakentuminen.

Samalla hyväksyttiin, että vaikuttavuus on osin viiveellistä ja vaikeasti mitattavaa. Tämän vuoksi vaikuttavuusmalli ja mittarit nähtiin kehittämisen välineinä, ei lopullisina totuuksina.

3. Toteutus: oppimis- ja kehittämisprosessi

Selvitys toteutettiin yhdistämällä kolme toisiaan täydentävää lähestymistapaa: haastattelut, dokumenttiaineistojen analyysi ja yhteiskehittävät työpajat. Näiden välinen jatkuva vuoropuhelu muodosti prosessin keskeisen työskentelylogiikan ja mahdollisti vaikuttavuuden tarkastelun samanaikaisesti kokemuksellisesta, historiallisesta ja yhteisesti tulkitusta näkökulmasta.

Haastattelut

Haastattelut toteutettiin keskustelumuotoisesti verkoston keskeisten, eri tasoilla toimivien tahojen kanssa. Niissä vaikuttavuutta tarkasteltiin systemaattisesti edellytysten, käytännön toiminnan, oppimisen sekä tulosten ja vaikutusten näkökulmista. Menetelmällisesti haastattelut muotoiltiin yhteiseksi pohdinnaksi, jossa osallistujia ohjattiin tarkastelemaan paitsi verkoston vahvuuksia myös kehittämismahdollisuuksia. Tämä tuotti rikkaan aineiston, jossa toimijat asettuivat aktiiviseen kehittäjän rooliin ja jossa vaikuttavuus ymmärrettiin laajasti, ei vain mitattavina lopputuloksina.

Dokumenttiaineistot

Dokumenttianalyysi perustui monipuoliseen, verkoston toimintaa ja tuloksia koskevaan aineistoon, joka koottiin sekä verkoston koordinaattorin että yleisesti saatavilla olevien tietolähteiden avulla. Dokumenttiaineistojen analyysi täydensi haastatteluja tarjoamalla näkymän verkoston toiminnan kehitykseen pidemmällä aikavälillä. Dokumentteja tarkasteltiin samoista näkökulmista kuin haastatteluja, mikä mahdollisti yksittäisten kokemusten suhteuttamisen pidempiin kehityskaariin. Analyysin avulla tunnistettiin jatkuvuuksia, katkoja ja muutoksia verkoston toiminnan logiikassa, joita pelkkä kokemuksellinen aineisto ei olisi paljastanut.

Työpajat

Työpajat muodostivat prosessin yhteiskehittävän ytimen. Niissä haastattelu- ja dokumenttiaineistoja jäsennettiin visuaalisten mallien ja mittariluonnosten avulla, ei valmiina vastauksina vaan keskustelun ja yhteisen tulkinnan pohjana. Tavoitteena oli, että vaikuttavuusmalli ja mittaristo muotoutuvat verkoston omista käsityksistä käsin. Ensimmäinen työpaja toteutettiin lähityöpajana, jossa keskityttiin kootun tiedon jalostamiseen, vaikuttavuuden hahmottamiseen ja tulevien askelten tunnistamiseen. Toinen työpaja toteutettiin etänä ja se syvensi työtä erityisesti mallien ja mittareiden osalta. Työpajojen rakenteet suunniteltiin tietoisesti tukemaan oppimista, yhteistä ymmärrystä ja uusien osallistujien mukaan pääsyä.

Euroopan unionin
osarahoittama

Elinvoimakeskus

ProAgria
Pohjois-Suomi

MKN Pohjois-Suomi

Syke

SUOMEN
VESISTÖSÄÄTIÖ

Tekoälyn hyödyntäminen

Tekoälyä hyödynnettiin merkittävästi työn tukena, erityisesti haastattelujen ja työpajojen litteroinnissa, dokumenttianalyyseissa ja luonnosten tuottamisessa. Tekoälyn rooli rajattiin kuitenkin tukevaksi, ei itsenäiseksi tulkitsijaksi. Sen käytöstä viestittiin osallistujille läpinäkyvästi ja sen tuottamiin aineistoihin suhtauduttiin tietoisesti luonnoksina, joita osallistujat kutsuttiin aktiivisesti korjaamaan ja täydentämään.

4. VYYHTI-verkosto alustana vaikuttavan vesienhoidon yhteistyölle: vaikuttavuusmallin kuvaus ja mittaristo

VYYHTI-verkoston vaikuttavuuden malli kuvaa, miten monialainen, pysyvä ja koordinoitu yhteistyö tuottaa pitkäjänteisiä ympäristövaikutuksia vesienhoidossa. Malli ei perustu lineaariseen syy-seurausajatteluun, vaan ymmärrykseen siitä, että vesistöjen tilan parantaminen on monimutkainen, aikaa vaativa ja useiden toimijoiden yhteistoimintaa edellyttävä prosessi. Vaikuttavuus syntyy useiden samanaikaisten ja toisiaan vahvistavien mekanismien kautta: rakenteiden, toiminnan, oppimisen ja luottamuksen yhteisvaikutuksena.

Vaikuttavuusmallin ytimessä on ajatus VYYHTI-verkostosta **pysyvänä alustana**, joka yhdistää toimijat, tiedon ja käytännön toimet yhteisen strategisen tavoitteen alle. Malli jäsentyy viiden toisiaan seuraavan ja toisiinsa palaavan kokonaisuuden kautta: strateginen tavoite, verkoston toimintaedellytykset, aktiivinen toiminta, tuotokset, vaikutukset ja vaikuttavuus. Näiden välillä ei ole jyrkkiä rajoja, vaan ne muodostavat jatkuvan kehän, jossa oppiminen ja toiminnan kehittäminen kulkevat mukana kaikissa vaiheissa.

VYYHTI-verkosto: Yhteistyöllä vaikuttavaa vesienhoitoa

Kuva 1. VYYHTI-verkoston vaikuttavuusmalli koottuna kuvan muotoon.

Euroopan unionin osarahoittama

Elinvoimakeskus

ProAgria
Pohjois-Suomi

MKN Pohjois-Suomi

Syke

SUOMEN
VESISTÖSÄÄTIÖ

Strateginen tavoite: puhtaat ja elinvoimaiset vedet

VYYHTI-verkoston strateginen tavoite on vesistöjen ekologisesti parempi tila. Tämä tarkoittaa puhtaampia vesiä, parempaa vedenlaatua, monimuotoisempia eliöyhteisöjä, vesiekosysteemien kykyä palautua kuormituksesta ja parantunutta valuma-alueiden vedenpidätyskykyä. Strateginen tavoite ei ole verkostolle abstrakti tai hallinnollinen kirjaus, vaan yhteisesti jaettu suunta, joka antaa merkityksen yksittäisille teoille.

Tavoite toimii samalla verkoston kokoavana voimana. Toimijat tulevat mukaan VYYHTI-verkoston eri lähtökohdista – osa edustaa viranomaisia, osa tutkimusta, osa paikallisyhteisöjä tai järjestöjä – mutta yhteinen huoli vesistöjen tilasta ja halu parantaa sitä luo yhteisen perustan yhteistyölle. Strateginen tavoite ei siis ainoastaan ohjaa toimintaa, vaan myös legitimoiki verkoston olemassaolon ja antaa sille mandaatin toimia eri sektorien rajapinnoilla.

Verkoston toimintaedellytykset: koordinointi, aktiiviset toimijat, resurssit ja yhteinen suunta

Vaikuttavuuden mallissa seuraava taso on verkoston toimintaedellytykset. Ne muodostavat perustan, jonka varaan kaikki muu rakentuu. VYYHTI-verkoston kohdalla keskeisiksi edellytyksiksi nousevat vahva koordinointi, aktiiviset toimijat, yhteinen tavoite ja pitkäjänteinen resursointi.

Koordinointi on mallin keskeinen mahdollistaja. VYYHTI ei ole itse toteuttajaorganisaatio, vaan verkosto, jonka vaikuttavuus syntyy siitä, että joku kokoaa, yhdistää ja tukee muita. Koordinoinnin tehtävänä on varmistaa, että oikeat ihmiset kohtaavat, uusien tietojen ja käytännön kokemukset laitetaan liikkeelle ja ideat muuttuvat toiminnaksi. Koordinaattori toimii linkkinä strategisten tavoitteiden, rahoitusmahdollisuuksien, tutkimustiedon ja paikallisen arjen välillä. Ilman tätä yhdistävää roolia toiminta pirstaloituisi ja moni potentiaalinen hanke jäisi käynnistymättä. Verkoston kokoava ja tietoa välittävä toiminta parantaa hankkeiden laatua ja vaikuttavuutta merkittävästi.

VYYHTIn vaikuttavuuden taustalla on myös monipuolinen ja aktiivinen toimijajoukko, joka sisältää sektori- ja toimijarajoja ylittävän, toimintaan sitoutuneen ydinryhmän sekä vesistöaluekohtaiset verkostotoimijat. Paikalliset maanomistajat ja yhdistykset tuovat verkostoon omistajuuden ja paikallistiedon, viranomaiset asiantuntemuksen ja mandaattinsa, tutkijat tieteellisen perustan, kunnat maa-alueet ja resurssit ja järjestöt sekä yritykset omat vahvuutensa. Vesistöaluekohtaiset verkostot, joita ovat hetkellä Iijoki-sopimus, Kiiminkijoen KIVAKO-hanke, Oulujoen vesistöalueen vesistövisio, Siikajoen vesistökunnostusverkosto, Pyhäjoen vesistö ry sekä Kalajoen vesienhoitoryhmä, edistävät omalla toiminta-alueellaan vesien parempaa ekologista tilaa.

Myös resurssit ovat vaikuttavuuden keskeinen edellytys. Vaikuttavuusmalli tunnistaa, että verkostotyö vaatii aikaa ja jatkuvuutta. Vesienhoidon tulokset syntyvät hitaasti, ja siksi myös verkoston on oltava pitkäjänteinen. Pelkkä lyhytaikainen hankerahoitus ei riitä turvaamaan vaikuttavuutta, jos se johtaa katkokselliseen toimintaan ja osaamisen hajaantumiseen. Tästä syystä pysyvä tai vähintään monivuotinen perusrahoitus on olennainen osa vaikuttavuusmallia: se mahdollistaa suunnitelmallisen työn, oppimisen ja luottamuksen rakentamisen sekä vaikuttaa toimijoiden kiinnostuksen määrään ja viime kädessä myös sitoutumiseen.

Yhteinen tavoite ja jaettu ymmärrys täydentävät rakenteelliset edellytykset. Verkostossa toimiminen edellyttää, että toimijat tunnistavat paitsi omat intressinsä myös sen, miten ne kytkeytyvät yhteiseen päämäärään. VYYHTI-verkoston toimintaedellytyksiin kuuluu kyky luoda ja ylläpitää tätä yhteistä suuntaa keskustelun, yhteisten suunnitelmien ja säännöllisen reflektion kautta.

**Euroopan unionin
osarahoittama**

Elinvoimakeskus

ProAgria
Pohjois-Suomi

MKN Pohjois-Suomi

Syke

**SUOMEN
VESISTÖSÄÄTIÖ**

Aktiivinen toiminta: kohtaamisia, tukea ja käytännön tekemistä

Vaikuttavuusmallin kolmas taso on aktiivinen toiminta. Tässä vaiheessa edellytykset muuttuvat konkreettiseksi tekemiseksi. VYYHTI-verkoston aktiivinen toiminta koostuu useista toisiaan täydentävistä elementeistä: vesistöjen kunnostustyön tukemisesta, hankkeiden edistämisestä, verkostopäivistä, maastokäynneistä, tapaamisista ja koulutuksista. Olennainen osa toimintaa on myös verkoston aktiivinen viestintä, joka varmistaa uusimman tutkimustiedon ja käytännön kokemusten välittymisen alan toimijoille sekä toimintaympäristöön liittyvien muutosten huomioimisen.

Keskeistä on, että verkoston toiminta ei rajoitu tiedon jakamiseen, vaan ulottuu käytännön ongelmanratkaisuun. Paikalliset toimijat saavat verkoston kautta tukea hankkeiden ideointiin, suunnitteluun ja rahoitukseen. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi rahoitusmahdollisuuksien kartoittamista, lupaprosessien selventämistä tai asiantuntijoiden tuomista mukaan oikeaan aikaan. Verkosto toimii ikään kuin hankkeiden “kiihdyttämönä”, jossa ideat saavat tuekseen osaamista ja kumppaneita.

Kohtaamiset ovat aktiivisen toiminnan ytimessä. Verkostopäivät ja maastokäynnit eivät ole vain tiedonvälitystä, vaan luottamusta rakentavia tilaisuuksia, joissa erilaisia taustoja omaavat toimijat oppivat tuntemaan toisensa. Kasvokkain tapahtuva vuorovaikutus madaltaa kynnystä yhteydenpitoon myös arjessa ja luo pohjaa pitkäaikaiselle yhteistyölle. Samalla koulutukset ja tapaamiset vahvistavat osaamista ja auttavat levittämään hyviä käytäntöjä.

Aktiivinen toiminta ei ole kertaluonteista, vaan syklistä. Toiminnan tuloksia arvioidaan, niistä opitaan ja toimintaa suunnataan uudelleen. Tämä jatkuva liike tekee mallista dynaamisen ja sopeutumiskykyisen muuttuvaan toimintaympäristöön.

VYYHTI ei myöskään toimi tyhjiössä, vaan tekee yhteistyötä muiden alueellisten ja valtakunnallisten verkostojen kanssa. Esimerkiksi yhteydet valtakunnalliseen vesistökuunnostusverkostoon integroituvat VYYHTIn työhön, jolloin alueen toimijat ovat osa laajempaa oppimis- ja vaikutusketjua. Tämä verkostojen verkosto levittää hyviä käytäntöjä laajemmalle ja vahvistaa vaikuttavuutta yli oman toimialueen.

Tuotokset: konkreettiset toimet ja näkyvät aikaansaannokset

Aktiivinen toiminta tuottaa konkreettisia tuotoksia. Vaikuttavuusmallissa tuotokset ovat niitä välittömiä ja suhteellisen helposti havaittavia tuloksia, joita verkoston toiminta synnyttää. Näihin kuuluvat esimerkiksi vesistöjen kunnostus- ja hoitotoimet, käynnistyneet hankkeet, järjestetyt tapahtumat, koulutukset ja tuotetut materiaalit.

Tuotokset ovat tärkeitä kahdesta syystä. Ensinnäkin ne ovat edellytys pidemmälle meneville vaikutuksille: ilman konkreettisia toimenpiteitä vesistöjen tila ei muutu. Toiseksi ne toimivat näkyvinä merkkeinä toiminnan etenemisestä ja auttavat ylläpitämään motivaatiota sekä verkoston sisällä että ulospäin. Kun toimijat näkevät, että jotain tapahtuu, yhteistyö koetaan merkitykselliseksi.

VYYHTI-verkoston vaikuttavuusmallissa tuotokset eivät ole itseisarvo, vaan osa laajempaa ketjua. Malli tunnistaa myös, että kaikki tuotokset eivät johda välittömiin ympäristövaikutuksiin, mutta ne voivat silti olla tärkeitä oppimisen, kapasiteetin rakentamisen ja luottamuksen vahvistumisen kannalta.

**Euroopan unionin
osarahoittama**

Elinvoimakeskus

ProAgria
Pohjois-Suomi

MKN Pohjois-Suomi

Syke

**SUOMEN
VESISTÖSÄÄTIÖ**

Vaikutukset: muutokset ympäristössä, verkostoissa ja toimintatavoissa

Tuotoksista siirrytään mallissa vaikutuksiin. Vaikutukset ovat tuotosten synnyttämiä muutoksia, jotka alkavat näkyä pidemmällä aikavälillä. VYYHTI-verkoston vaikuttavuusmalli jäsentää vaikutukset kolmeen ulottuvuuteen: ympäristöön, verkostoihin ja toimintatapoihin.

Ympäristövaikutukset liittyvät vesistöjen tilaan: vedenlaatuun, ravinnekuormitukseen, monimuotoisuuteen ja ekologiseen tasapainoon. Nämä vaikutukset ovat usein hitaita ja vaikeasti yksiselitteisesti todennettavia, mutta ne ovat mallin perimmäinen päämäärä. Vaikuttavuusmalli tunnistaa, että vaikutus voi olla myös heikentymisen pysäyttäminen, ei vain parantaminen.

Verkostovaikutukset näkyvät toimijoiden välisessä yhteistyössä. Yhteisöllisyys, luottamus, osaaminen ja ympäristötietoisuus vahvistuvat, kun toimijat työskentelevät yhdessä pitkäjänteisesti. Verkosto oppii toimimaan tehokkaammin, ja yksittäisten toimijoiden kapasiteetti kasvaa. Tämä lisää kykyä vastata tuleviin haasteisiin myös verkoston varsinaisen toiminnan ulkopuolella.

Toimintatapavaikutukset liittyvät siihen, miten vesienhoitoa tehdään. Yhteiset työkalut, jaetut parhaat käytännöt ja kehitetyt rakenteet jäävät elämään yksittäisten hankkeiden jälkeen. Verkosto muuttaa tapaa, jolla asioita suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan. Yhteisen oppimisen sekä uusimman tutkimustiedon ja käytännön kokemusten jakamisen ansiosta vesienhoidossa pysytään ajan hermolla ja toteutetaan parhaita käytänteitä.

Vaikuttavuus: edistys kohti vesien hyvää tilaa ja vahvistuva yhteistyö

Vaikuttavuusmallin viimeinen taso on vaikuttavuus, joka kokoaa yhteen vaikutusten kumuloituvan merkityksen. VYYHTI-verkoston vaikuttavuus näkyy edistyksenä kohti vesien hyvää tilaa sekä toimijoiden aktiivisuuden ja yhteistyön vahvistumisena. Vaikuttavuus ei ole yksittäinen mittari tai hetki, vaan pitkän aikavälin kehityssuunta.

Mallissa korostuu ajatus, että vaikuttavuus rakentuu vain, jos kaikki aiemmat tasot ovat kunnossa ja tukevat toisiaan. Ilman toimintaedellytyksiä ei synny aktiivista toimintaa, ilman toimintaa ei ole tuotoksia, ilman tuotoksia ei synny vaikutuksia – ja ilman oppimista ja jatkuvuutta vaikuttavuus jää hetkelliseksi.

Riskit ja kehittämisenäkökulmat osana mallia

Vaikuttavuusmalli sisältää myös tietoisien riskien ja kehittämistarpeiden tunnistamisen. Rahoituksen jatkuvuus, henkilöriippuvuus, sukupolvenvaihdos, yritysyhteistyön vähäisyys ja vaikuttavuuden osoittamisen haasteet eivät ole mallin ulkopuolisia tekijöitä, vaan osa sen realistista tulkintaa. Malli ei esitä vaikuttavuutta valmiina tilana, vaan jatkuvana prosessina, jota on aktiivisesti ylläpidettävä ja kehitettävä.

Tämä vaikuttavuuden malli tekee näkyväksi sen, että VYYHTI-verkoston merkittävin vaikutus ei synny yksittäisistä toimenpiteistä, vaan kyvystä rakentaa pysyvä, oppiva ja toimiva yhteistyörakenne vesienhoidon ympärille. Malli tarjoaa sekä kuvauksen nykyisestä toiminnasta että viitekehysten, jonka avulla vaikuttavuutta voidaan jatkossa kehittää, arvioida ja viestiä.

Mittaristo

Selvityksessä kehitettiin mittaristoa mallin mukaisten tuotosten ja vaikutusten seurantaan. Keskeiseksi periaatteeksi muodostui ajatus siitä, että mittaristo ei ole lista pakollisia mittauksia, vaan työkalupakki, josta valitaan tarkoituksenmukaiset mittarit kulloisenkin tarpeen mukaan. Määrällisiä ja laadullisia mittareita tarkastellaan rinnakkain. Kevyitä, osallistavia seurantatapoja pidettiin erityisen tärkeinä.

**Euroopan unionin
osarahoittama**

Elinvoimakeskus

ProAgria
Pohjois-Suomi

MKN Pohjois-Suomi

Syke

**SUOMEN
VESISTÖSÄÄTIÖ**

Keskeisiksi mitattaviksi kokonaisuuksiksi hahmotettiin seuraavat tavoitteet:

- Vesienhoidon toimenpiteet: rahoitushakemusten ja rahoitettujen hankkeiden sekä toteutuneiden toimenpiteiden määrä ja laatu
- Järjestetyt tapahtumat: järjestettyjen tilaisuuksien määrä ja onnistuminen, osallistujien määrä
- Viestinnän onnistuminen: eri kohderyhmien saavuttaminen viestinnällisillä toimenpiteillä
- Toimijoiden osallistuminen ja osaamisen kehittyminen: osallistujamäärät ja toimijakentän laajeneminen, yhteistyöhön ja toimintatapojen kehittämiseen liittyvät laadulliset havainnot
- Vesien tilan paraneminen: seurantatiedot kunnostetuista vesistöistä painottaen yksinkertaisia seurantamenetelmiä

5. VYYHTI-verkoston vaikuttavuus tähän mennessä

VYYHTI-verkoston lähes kymmenen vuotta jatkuneen toiminnan tulokset näkyvät jo useilla tasoilla. Konkreettisesti verkoston tuella on käynnistetty lukuisia vesienhoidon toimenpiteitä ja hankkeita, joiden toteutuminen olisi ollut epätodennäköistä ilman verkoston tukea. Paikallisia parannuksia vesistöjen tilassa on saavutettu, ja samalla on syntynyt laajempia sosiaalisia vaikutuksia: ympäristötietoisuus on kasvanut ja yhteisöllinen vastuunotto vahvistunut.

- **Konkreettiset tulokset kentällä:** VYYHTI-verkoston ansiosta on käynnistetty kymmeniä vesistökuunnostushankkeita ja merkittävä määrä erilaisia toimijoita on saatu mukaan vesienhoitoon. Lukuisia paikallisia parannuksia vesistöjen tilassa on saavutettu – moni järvi tai jokiosuus on paremmassa kunnossa verkoston toimenpiteiden myötä kuin se olisi ilman verkostoa. Haastateltavien mukaan “paljonkin sellaisia hankkeita, jotka eivät olisi lähteneet käyntiin ilman verkostotukea” on saatu liikkeelle, mikä kertoo VYYHTIn merkityksestä katalysoijana.
- **Ympäristövaikutukset:** Vesistöjen ekologinen tila on alkanut parantua paikallisesti: on raportoitu esim. parempaa vedenlaatua tietyissä kunnostuskohteissa sekä vähentyneitä tulvahaittoja valuma-alueiden vedenpidätystä parantavien toimien sekä muiden kunnostustoimien seurauksena. Laajempien ympäristövaikutusten (koko valuma-alueen tasolla) saavuttaminen vie aikaa, mutta verkoston työn on todettu luovan edellytykset niille jatkossa. **Pitkän aikavälin tavoite** – kestävästi parempi vesien tila – on askeleen lähempänä jokaisen toteutetun hankkeen myötä.
- **Sosiaaliset vaikutukset:** Verkoston toiminnalla on ollut merkittäviä yhteiskunnallisia vaikutuksia. **Ympäristötietoisuus ja -vastuullisuus** ovat lisääntyneet alueella – ihmiset kiinnittävät enemmän huomiota vesien tilaan ja haluavat osallistua sen parantamiseen. Paikallisyhteisöt ovat aktivoituneet: kyläyhdistykset, osakaskunnat ja vapaaehtoiset toimivat yhdessä vesistöjen hyväksi, mikä luo uutta yhteisöllisyyttä. Lisäksi eri tahojen välille on syntynyt **uusi yhteistyökulttuuri**, kun esimerkiksi maanomistajat, tutkijat ja viranomaiset oppivat toimimaan rinta rinnan. Verkosto on tuonut vesienhoitoon “tekemisen meininkiä” laajalla rintamalla – aiemmin erilliset toimijat puhaltavat nyt yhteen hiileen.

Euroopan unionin
osarahoittama

Elinvoimakeskus

ProAgria
Pohjois-Suomi

MKN Pohjois-Suomi

Syke

SUOMEN
VESISTÖSÄÄTIÖ

- **Vaikuttavuuden mittaaminen:** VYYHTI arvioi omaa vaikuttavuuttaan yhdistämällä määrälliset ja laadulliset mittarit. **Määrällisiä mittareita** ovat esimerkiksi käynnistyneiden hankkeiden lukumäärä, osallistujamäärät, toteutettujen toimenpiteiden määrä – nämä kertovat toiminnan volyymin. **Laadullisia mittareita** ja evidenssejä kerätään myös: paikallisten palaute, esimerkkitarinat onnistumisista ja mediassa saadut maininnat antavat syvyyttä vaikuttavuuden arviointiin. Näiden perusteella voidaan sanoa, että VYYHTI on saavuttanut paljon: se on aktivoinut yhteiskunnallista toimintaa vesien hyväksi, luonut siltoja toimijoiden välille ja tuottanut uusia ratkaisuja vesienhoitoon.
- **Seurannan kehittäminen:** Verkosto on tunnistanut tarpeen osoittaa tuloksensa entistä selkeämmin. Vaikuttavuuden seuranta on haastavaa (esim. vesiensuojelutoimien vaikutukset näkyvät viiveellä, eikä dataa aina ole riittävästi), mutta siitä huolimatta **järjestelmällinen seuranta** nähdään tärkeäksi. VYYHTI kannustaa kevyiden, osallistavien seurantamenetelmien käyttöön: paikalliset kunnostustoimijat voivat esimerkiksi havainnoida lähivesistönsä näkösyvyyttä säännöllisesti tai ottaa valokuvia ennen/jälkeen kunnostusten. Kehittyvä mittaristo (yhdistäen sekä numerot että tarinat) auttaa verkostoa todentamaan vaikuttavuutensa rahoittajille ja sidosryhmille – mikä vuorostaan voi parantaa resurssien saantia ja siten luoda uutta vaikuttavuutta.
- **Vaikutus laajemmalla tasolla:** VYYHTI-verkoston merkitys ei rajoitu vain paikallisiin hankkeisiin. Verkosto on toiminut **esikuvana valtakunnallisesti:** Ympäristöhallinnossa on opittu VYYHTIn kokemuksista ja alettu tukea verkostomaisia toimintatapoja vesienhoidon ohjelmissa. Lisäksi VYYHTIn kehittämiä malleja on otettu käyttöön ja sovellettu myös muissa maakunnissa. Tämä osoittaa, että VYYHTI on synnyttänyt laajempaa **ymmärrystä toimintakulttuurin merkityksestä:** verkostomainen yhteistyö voi olla kustannustehokas ja nopeakin keino parantaa vesien tilaa laajemmin. Verkoston vaikuttavuus ulottuu siis kentältä politiikkatasolle asti.

6. Keskeiset opit ja johtopäätökset

Prosessin aikana syntyneet opit jäsenyivät kahdelle toisiansa täydentävälle tasolle: VYYHTI-verkoston vaikuttavuuden sisältöön liittyviin havaintoihin sekä itse vaikuttavuuden mallintamisprosessista opittuihin asioihin.

Keskeinen sisältöön liittyvä oivallus on, että verkoston vaikuttavuus rakentuu verkostotyön tukirakenteista vähintään yhtä paljon kuin varsinaisista vesienhoidollisista lopputuloksista. Vaikka vesien tilan paraneminen on toiminnan pitkän aikavälin tavoite, verkoston vaikuttavuuden ydin näkyy konkreettisissa mahdollistavissa toiminnoissa, kuten koordinoinnissa, toimijoiden kokoamisessa, neuvonnassa, rahoitus- ja lupapolkujen selkiyttämisessä ja tiedon välityksessä. Jos arviointi kohdistuu vain lopullisiin ympäristövaikutuksiin, suuri osa verkoston todellisesta vaikuttavuudesta jää näkymättä tai realisoituu vasta pitkällä viiveellä.

Samalla opittiin, että vaikuttavuutta on hyvä mitata verkostotyölle asetetuista tavoitteista käsin. Tämä tarkoittaa mittariston tietoista tiivistämistä ja valikointia. Kaikkea ei ole tarkoituksenmukaista mitata, vaan olennaista on seurata sitä, mikä kertoo tavoitteiden etenemisestä.

Euroopan unionin
osarahoittama

Elinvoimakeskus

ProAgria
Pohjois-Suomi

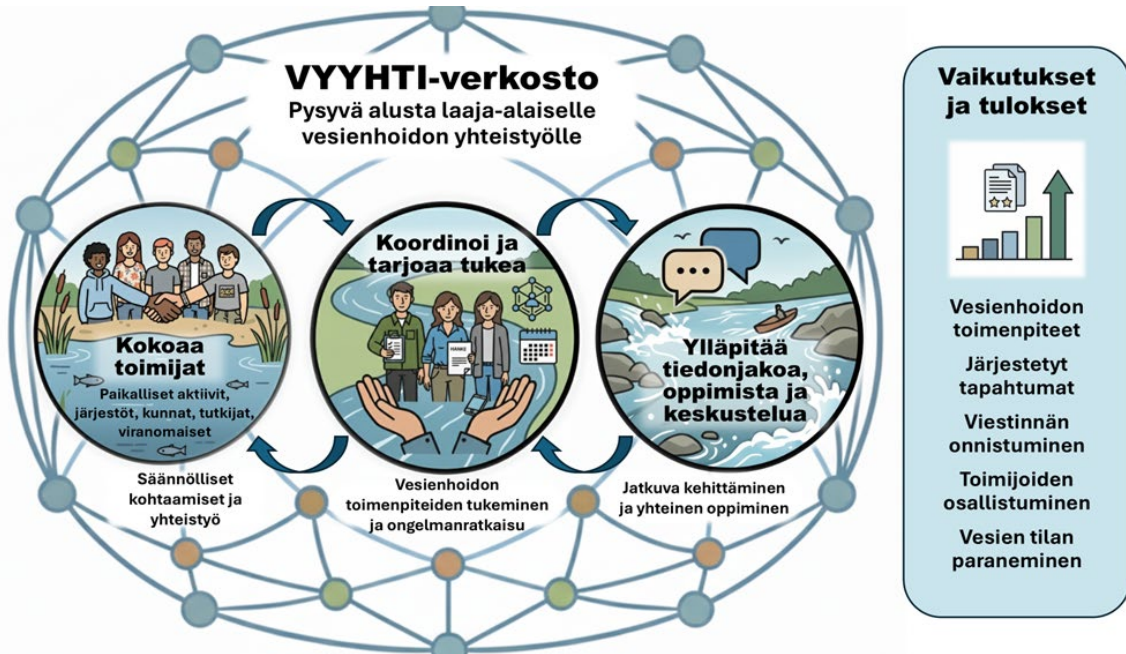

MKN Pohjois-Suomi

Syke

SUOMEN
VESISTÖSÄÄTIÖ

Prosessi vahvisti myös ymmärrystä siitä, että eri kohderyhmät tarvitsevat erilaisia tapoja hahmottaa vaikuttavuutta. Näin ollen yhtä, kaikille sopivaa esitystapaa ei ollut realistista eikä mielekäästä tavoitella. Strategiasta vaikuttavuuteen etenevä vaikuttavuusketju palvelee erityisesti rahoittaja- ja viranomaisyleisöjä, kun taas verkoston arjen toimijoille toiminnallinen alusta- ja yhteistyönäkökulma on ymmärrettävämpi ja käyttökelpoisempi.

Kuva 2. Verkoston vaikuttavuuden kuvaamiseen laadittiin myös vaihtoehtoinen, enemmän toimintaa painottava esitystapa.

Keskeinen oppi liittyy keskeneräisyyden sietämiseen. Vaikuttavuudesta on vaikea muodostaa yhtä mallia, joka sopisi kaikille, kaikkiin tilanteisiin ja olisi samalla helposti ymmärrettävä. Selvitystyön lopussa tehtiin tietoinen päätös siitä, että vaikuttavuusmallit ja erityisesti niihin liittyvät infograafit todetaan ”riittävän valmiiksi”, jotta ne voidaan ottaa käyttöön. Vaikuttavuusmallit ja mittarit eivät ole lopullisia totuuksia, vaan välineitä, joita kehitetään jatkuvasti verkoston käytännön kokeilujen kautta.

Luottamuksen rakentuminen osoittautui tärkeäksi tekoälyn käytön yhteydessä. Tekoälyn roolista viestittiin avoimesti: sitä kuvattiin apuvälineenä, joka tukee tallennusta, litterointia ja aineistojen jäsentämistä, mutta joka on myös altis virheille. Osallistujille kerrottiin selkeästi, mihin aineistoja käytetään, ja heille annettiin aktiivinen rooli materiaalien korjaamisessa ja täydentämisessä. Tämä lisäsi luottamusta ja vahvisti tekoälyn hyötyjen realisoitumista osana yhteistä työskentelyä.

Tämä vaikuttavuusselvitys teki näkyväksi vaikuttavuuden prosessiluonteen: vaikuttavuus ei ole vain lopputulos tai yksittäinen malli, vaan kehittyvä verkostomainen prosessi, joka synnyttää itsessään vaikuttavuutta. Keskustelu, verkostoituminen ja jaettu ajattelu muodostuivat vähintään yhtä merkittäväksi tulokseksi kuin varsinainen mallinnus. Kun vaikuttavuutta tarkastellaan ja jäsenetään yhdessä, syntyy samalla kyky tunnistaa ja toteuttaa vaikuttavuutta käytännössä.

Euroopan unionin osarahoittama

Elinvoimakeskus

ProAgria
Pohjois-Suomi

MKN Pohjois-Suomi

Syke

SUOMEN
VESISTÖSÄÄTIÖ

7. Yhteenveto

VYYHTI-verkoston vaikuttavuusselvitys toteutettiin yhteiskehittävänä prosessina, jonka tavoitteena oli tehdä näkyväksi, miten verkoston vaikuttavuus syntyy ja miten sitä voidaan vahvistaa tulevaisuudessa. Keskeinen havainto on, että VYYHTI toimii vaikuttavana alustana, joka yhdistää strategiset tavoitteet ja paikallisen toiminnan.

Vaikuttavuuden ytimessä ovat vahva koordinointi, laaja toimijajoukko, konkreettinen arjen tuki, luottamusta rakentavat kohtaamiset sekä oppiva toimintakulttuuri. Tulokset näkyvät konkreettisina vesienhoidon toimenpiteinä, lisääntyneenä yhteistyönä ja vahvistuneena ympäristötietoisuutena.

Vaikuttavuuden seurannassa korostuu realistinen ja kehittävä ote. Mittaristoa pidetään työkalupakkina, jota kehitetään ja käytetään käytännön kokemusten pohjalta. Selvityksen keskeinen oppi on, että vaikuttavuuden mallintaminen ei ole vain raportointia, vaan osa vaikuttavuuden rakentamista.

VYYHTI yhdistää parhaat verkostotyön periaatteet – luottamus, tiedonjako, yhdessä tekeminen ja yhteinen visio – konkreettisiin tekoihin vesien puolesta. Verkoston malli on osoittautunut kestäväksi ja skaalautuvaksi, ja se on innostanut monia toimijoita yli organisaatorajojen. VYYHTI-verkoston toimintamalli ja vaikuttavuus osoittaa, että verkostomainen yhteistyö on keskeinen keino vastata vesienhoidon monimutkaisiin haasteisiin nyt ja tulevaisuudessa.

Euroopan unionin
osarahoittama

Elinvoimakeskus

ProAgria
Pohjois-Suomi

MKN Pohjois-Suomi

Syke

SUOMEN
VESISTÖSÄÄTIÖ